

BAROC ȘI NEOBAROC
Expoziție-eveniment la
MUZEUL DE ARTĂ TIMIȘOARA
23 iulie-23 septembrie 2016

Articolul a aparut în revista "Observator Cultural, nr. 837 (578), 18-24 august 2016, p.22.

VICTOR NEUMANN

Baroc și neobaroc (Baroque urban) este un proiect al Muzeului de Artă Timișoara și al Fundației Herczeg care propune un itinerariu complex pornind de la colecția de baroc imperial a muzeului și de la colecția personală a lui Andrei Herczeg, continuând cu pictura monumentală a artistului Gheorghe Fikl și proiectând o posibilă versiune a viitorului baroc într-un dark room experimental, concept al artistei franceze Josepha Blanchet. Expoziția include un dialog între vechea și noua artă monumentală, între limbajele social-politice ale barocului clasic și acelea ale neobarocului, între arta și stilul de viață al epocii iluministe și acelea ale lumii contemporane. Expoziția sugerează modul în care noi înțelegem și ne raportăm la temporalități diferite, la continuități și discontinuități, arta, aidoma științelor umaniste, imaginând și construind punțile de legătură între trecut și viitor. Expoziția este deschisă în perioada 23 iulie-23 septembrie 2016 și poate fi vizitată la Muzeul de Artă Timișoara.

Unul dintre cei mai importanți istorici ai artelor și filozof al culturii spunea despre baroc că este o foarte serioasă temă de studiu. Heinrich Wölfflin aprecia barocul ca fiind continuatorul Renașterii, pe care o dezvoltă organic, motiv pentru care l-a așezat în istoria marilor curente ale culturii europene și universale. Monumental, incluzând un patos festiv, o ornamentare excesivă și talent artistic, barocul reprezintă, înainte de toate, un stil inconfundabil. În acest curent identificăm o *concordia discordans* (concordia discordiilor), ordinea opusă haosului, infinitul opus caracterului temporal al existenței, rațiunea opusă iraționalului. *Dictionnaire de l'Academie Française* din 1694 îi atribuie sensul de perle neregulate pe care exploratorii portughezi le-au descoperit și adus în Europa în secolul al XVI-lea în urma călătoriilor lor transcontinentale.

Barocul definește sisteme integratoare în arte, filozofie și istoriografie și are o durată lungă de manifestare - anii 1600-1800 -, aceea în care se petrece tranziția de la medieval la modern în spațiile europene. Chiar dacă barocul inspiră arta și cultura umanistă a epocilor următoare, există multe semne de discontinuitate între un timp istoric și altul. Mentalitățile se schimbă, prin urmare și reprezentările. Wölfflin susține că sunt trepte ale imaginației, istoricului culturii și artelor revenindu-i obligația de a

stabili diferențele ori particularitățile de gândire ale fiecărui timp (H. Wölfflin, *Principles or Art History*, Translated by M.D. Hottinger, ediția I, Bell&Sons, 1932. Titlul original *Kunstgeschichtliche Grundbegriffe*, vezi ediția în română, *Principii fundamentale ale istoriei artei*, traducere de Eleonora Costescu., Editura Meridiane, 1968).

De aici rezultă o posibilă interpretare potrivit căreia resurecția barocului – în cazul de față cea sugerată de titlul uneia dintre operele lui Gheorghe Fikl - nu înseamnă nicidecum că barocul e o oarecare sursă de inspirație. Perspectiva artistului contemporan e una nouă, o invenție și o reconstrucție specifică timpului său. E adevărat, ea trimite la arta prin care s-a definit identitatea urbană de altădată, la vechea magie și la amalgamul uman și cultural care au creionat lumea modernă a Timișoarei. Pe de altă parte, Fikl re-inventează simbolistica barocului istoric prin ochii generației sale și în care studiul anatomic al animalului se suprapune cu preocuparea pentru ceea ce se vrea a fi curiozitatea și atașamentul omului pentru viața spirituală. În pofida legăturilor peste timp, a corespondențelor cu realitatea istorică, interogațiile artistului sunt acelea ale contemporanilor lui.

Tablourile *Altar*, *Rugăciune în câmpia bănățeană* și *Resurecția barocului* sunt creatoare ale unei atmosfere diferite comparativ cu aceea de la mijlocul secolului al XVIII-lea, atunci când Eugeniu de Savoya și Claudius Florimund Mercy puseseră la cale reformele urbei moderne ale Timișoarei. Fikl nu intră în competiție cu realitățile istorice. El construiește imagini proprii, din care reies continuități și discontinuități, simboluri ale barocului și un mers al lucrurilor specific epocii contemporane. Esențial este ca noi să-i acordăm credit și să admitem o interpretare diferită față de aceea care vorbește doar de istorie. E acesta motivul pentru care putem spune că artistul recrează armoniile de altădată, intuiește marile contradicții ale prezentului și proiectează un posibil viitor.

Aparatul de fotografiat al lui Fikl îl ghidează și contribuie la completarea picturii în toate fazele sale. El joacă rolul de corector în atelierul artistului. Fotografia reprezintă studiul anatomic al animalului, al omului, al lucrurilor. În acest fel, toate mișcările sunt decodate fragmentar pentru a fi recompuse în întregul lor. Artistul știe că fotografia surprinde ceea ce nu poate fi văzut în mod normal de ochiul omului. Picturile lui Fikl au ca punct de pornire imaginile culese în timpul călătoriilor, când mintea și ochiul sânt inactive. Artistul are în vedere fotografierea bisericilor, cu deosebire a aceloră în stil baroc. Fără a lucra după fotografie, reține culorile, forma, detaliile creatoare de atmosferă. Folosește însă fotografia spre a crea acele imagini de care are nevoie pictura sa. Aidoma marilor artiști ai secolului precedent, știe foarte bine să transpună imaginea fotografică în arta picturală. Dacă analizăm comparativ fotografiile lui

Ferdinand Schmutzer din anii 1930 și acelea ale lui Georghe Fikl din anii 2010-2016, dincolo de diferența tematică, vom vedea o corespondență între cele două tehnici de abordare.

Prin mijlocirea fotografiei artistul ajunge să imagineze ipostazele multiple ale rugăciunii. Aparent, nu are în vedere biserica. În realitate, el reconstruiește altarul bisericesc înconjurat de o turmă de oi; altădată, așează un taur enorm în fața lui spre a arăta amenințările la adresa vieții spiritului. Credința ori absența ei la congenerii lui îl preocupă în mod serios, arta lui creând ori transcriind o religie privată. Ce altceva reprezintă fața nevăzută a preotului? Dar haina ori corpul acestuia plutind și sugerând predica și mesajul trimis în pustiu? Dar cerul înnorat vestind furtuna? Culorile din tablourile lui Fikl dau seama asupra agitației orașului, a comunității urbane ce își revendică un timp al reflecției, un mod de a privi vechea și noua identitate. Predica preoților în spațiul deschis al câmpiei indică o căutare, o tensiune metafizică. Așezând în prim plan animalul, taurul și oaia, Fikl dezvăluie drama complexă a congenerilor lui, aceea de a încerca legătura dintre pietatea absolută și carnalitatea agresivă. Neobarocul artei sale este exprimat printr-un stil fascinant, unul prin intermediul căruia propune un nou dialog cu lumea. El se remarcă prin opulență, frumusețe, eleganță și sugerează hibriditatea culturală a omului la început de secol al XXI-lea. Expoziția de la Muzeul de Artă Timișoara e una inedită, un fragment sugestiv din splendoarea creațiilor locale și universale.